

Інноваційні напрями розвитку туризму

УДК 338.48; JEL classification: L83

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-3-10>

ТКАЧ Уляна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу, Тернопільський національний економічний університет
ORCID ID: 0000-0001-6201-1555

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ТА УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ

Ткач У. В. Сталий розвиток туристичної сфери регіону: теоретичний базис та умови становлення.

Вступ. Вплив глобалізації та конвергенційних тенденцій зближення нації обумовлює зростання ролі туризму через посилення потреби людини в соціалізації в умовах сучасного інформаційного суспільства. Недовикористання вітчизняного потенціалу туристичної галузі обумовлює потребу в її дослідженні для формулювання напрямків подальшого розвитку та зростання.

Мета дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичного базису та умов становлення сталого розвитку туристичної сфери регіону.

Результати. Визначенні ключові питання постійного узгодження та гармонізації взаємовідносин людини та оточення в контексті сталого розвитку туризму за вектором часу та простору. Доведено безальтернативність парадигми сталого розвитку туристичної галузі. Надано характеристику поняттю «сталого розвитку».

Запропоновано розуміти під сталим розвитком туризму – це розвиток, який дозволяє в повній мірі задовольнити потреби туристів у теперішньому часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо розширеного відтворення власного ресурсного потенціалу у майбутньому.

Визначено детермінанти, критерії та загальні принципи концепції сталого розвитку туризму. Обґрунтовано взаємозв'язок критерія із такими компонентами: «доступність – якість – безпека» - розкрити їх сутність.

Розкрито роль туризму як складової сталого регіонального розвитку. Надано опис типів сталості, яким властиві сценарії туризму. Здійснено моніторинг базису нагальних проблемних питань розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону.

Розглянути зміни до туристичного законодавства, розроблені міністерством економічного розвитку. Надано результати аналізу туристичної галузі України за окремими видами. Доведено низька привабливість України як туристичного центру, основною причиною чого виступає нерозвинута інфраструктура, яка вимагає значних інвестиційних вкладень. Визначено напрями розвитку окремих сегментів туризму. Розглянуто шляхи розвитку бренду України як туристичної дестинації.

Ключові слова: сталий розвиток, туризм, туристичний продукт, туристична індустрія, туристичний регіон, туристична сфера, ринок туристичних послуг.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Якісні зміни в життєдіяльності сучасної людини насамперед обумовлені підвищенням її мобільності, зміни змісту й характеру праці під впливом глобалізаційної трансформації соціально-економічних процесів обумовлюють зростання ролі туризму в системі національного суспільного виробництва в умовах сучасного ринку, посилення залежності соціалізації людини і реалізації нею свого потенціалу від туристської активності, і як наслідок – стимулювання розвитку туристичної індустрії.

Вже доведено, що туризм є однією із найважливіших соціально-економічних галузей світової економіки, адже саме туризм найбільш суттєво впливає на розвиток політичних, економічних, соціальних, культур-

них відносин і міжособистісних стосунків у міжнародному вимірі, стає змістом та стилем життя для мільйонів людей в умовах інформаційного суспільства. При цьому, туристська діяльність людини та її результат виступають базисом для реалізації низки соціально-економічних завдань: повноцінне відтворення людини як біологічної істоти та соціальної одиниці, надання особистості нових емоційних та естетичних вражень і засвоєння нею передових форм суспільно-історичного досвіду тощо.

Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, багатий природний, історико-культурний та туристично-рекреаційний

потенціал. Однак сьогодні розвиток цієї важливої галузі економіки є недостатнім, значна частина природних територій та об'єктів культурної спадщини непристосована для туристичних відвідувань, туристична інфраструктура в цілому не відповідає якісним параметрам, а туристичні послуги в більшості секторів туристичної індустрії – вимогам до якості обслуговування тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основи розвитку туризму були закладені та розвинені такими видатними вітчизняними вченими як Любіцева О., Кифяк В., Сокол Т., Мальська М., Худо В., Цибух В., Дядечко Л. та ін. Вказані науковці зробили вагомий внесок у розвиток туристичної сфери: дослідженні теоретичних основ, визначенні законів і закономірностей розвитку туризму, формуванні дієвих механізмів функціонування туристичної сфери, дослідженні та розвитку ресурсного потенціалу України тощо. Особливостям же розвитку туризму в Україні присвячено праці таких науковців як Ковальчук С., Косар Н. та Кузьо Н., Фролової Г., Пестушко В. тощо. Попри вже досить значний доробок української економічної науки щодо розробки теоретико-методологічних засад регіональних досліджень розвитку туризму, низка питань все ще потребують уваги та детального аналізу. Досі існує невизначеність у галузевому та просторовому аспектах щодо засад сталого розвитку туристичної сфери на регіональному рівні. Зокрема, розмежування потребують категорії туристичний регіон, туристична сфера та дестинація, а також бракує визначеності конкретних принципів сталого розвитку туристичної сфери тощо.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичного базису та умов становлення сталого розвитку туристичної сфери регіону.

Викладення основного матеріалу дослідження. Встановлено, що предмет дослідження сталого розвитку туризму досить широкий, складний та практично необмежений. При цьому варто зауважити, що ідеї, концепції та теорії, які нині активно досліджуються, можуть бути лише передумовою сталого розвитку туризму, дискусії про який частіше базуються на твердженнях про цінності, ніж на емпіричних даних.

У вирішенні питань сталості розвитку туризму ключовим фактором стає освіта та рівень якості життя населення. Так, у матеріалах Гаазької декларації з туризму (Гаага, 1989 р.) зазначено, що в міру створення туристичної інфраструктури абсолютною необхідніс-

тю стає розвиток на національному рівні загальної туристської освіти для населення в цілому, зокрема, в школах, а також спеціальна підготовка для працівників туризму [1].

Отже, у контексті сталого розвитку туризму ключовим є питання постійного (безперервного) узгодження та гармонізації взаємовідносин людини та її оточення за:

❖ *вектором часу* – досягнення коротко-термінових і довгострокових цілей у вирішенні альтернативних проблем отримання швидкого та максимального прибутку туристичним бізнесом, використання туристичних ресурсів у межах відновлюваного процесу або оптимізація цих взаємовідносин;

❖ *вектором простору* – задоволення потреб міжнародного туристського руху та міжнародного капіталу у вирішенні проблем географічного просування туристських потоків у все нові місцевості, екологічно чисті та заповідні зони, важкодоступні місця без певних обмежень, поліпшення економічних умов розвитку місцевих громад, консервації окремих потенційних дестинацій і туристичних об'єктів, або ж оптимізація цих альтернативних підходів і мінімізація туристського втручання в умови й уклад життя окремих громад.

Конфлікт інтересів у межах кожного вектору є динамічним і багатофакторним. Тому пошук шляхів вирішення його знаходиться у площині дотримання принципів і критеріїв сталого розвитку туризму, розробки механізму партнерства між усіма зацікавленими сторонами туристичного процесу.

З огляду на це, розробка основ концепції сталого розвитку туризму, як складової цілісної парадигми сталого розвитку суспільства в цілому, обумовлює, як мінімум, розуміння збалансованої єдності економічних, соціальних (у тому числі демографічних) і екологічних характеристик. Однак, вже зараз можна впевнено стверджувати, що концепція сталого розвитку нині є безальтернативною основою моделювання розвитку світу, окремих країн, регіонів і міжрегіональних утворень, окремих галузей (видів економічної діяльності) і секторів економіки, суб'єктів господарювання тощо.

Варто, при цьому зауважити, що головною ідеєю забезпечення сталого соціально-економічного розвитку в цілому в теперішній час є управління потоками ресурсів і, насамперед, ресурсів природних [2]. Саме вони є найбільш ваговою та цінною складовою туристичних ресурсів, забезпечуючи передумови як виробничої туристичної діяльності, так і безпосередньо подорожуючих.

Критичний аналіз пояснень та дискусій щодо сутності та змістовності понятійно-категоріального апарату поняття «сталий розвиток» дозволив зробити висновок про те, що: 1) сталий розвиток не припускає прояву революційних, катастрофічних і хаотичних змін; 2) сталому розвитку притаманні еволюційність і екологічна коректність.

Для змістовного розуміння сталого розвитку визначальними є три константи, які формують його як інший тип розвитку [1]: 1) при формуванні економічної політики незмінно враховують екологічні цілі; 2) сталий розвиток неминуче передбачає дотримання ідеї соціальної рівності; 3) обумовлює не просто кількісне зростання, але й якісне покращання задоволення потреб, де пріоритетним є інноваційний розвиток.

З огляду на вищезазначені положення, сталий розвиток туризму – це розвиток, який дозволяє в повній мірі задовольнити потреби туристів у теперішньому часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо розширеного відтворення власного ресурсного потенціалу у майбутньому. При цьому передбачається управління всіма видами ресурсів таким чином, щоб економічні, соціальні й естетичні потреби задовольнялися з підтриманням культурних й екологічних цінностей, без заподіяння шкоди біологічному різноманіттю та системам життєзабезпечення [3].

Основним завданням сталого розвитку туризму проголошено задоволення найбільш важливих для життя потреб і прагнень людини засобами реалізації функцій туризму як специфічного виду діяльності.

Сама по собі концепція сталого розвитку туризму базується на спроможності реалізації двох ключових взаємопов'язаних детермінант: 1) це необхідність задоволення потреб, у тому числі пріоритетних, усіх верств населення, зокрема малозабезпечених і соціально незахищених, як правило, через соціальні форми туризму. При чому в туризмі практично рівною мірою виявляються економічні, соціальні та естетичні потреби людини; 2) наявність ресурсних обмежень, що обумовлює здатність довкільля задовольняти нинішні та майбутні потреби людства. Основною складовою обмежень у сталому розвитку є природне навколишнє середовище. Однак для туризму вагомими є також такі складові обмежень як: економічні, культурологічні, соціально-побутові – ті, які обумовлені організацією суспільства, станом технологій, рівнем культури й освіти населення.

Здійснений науковий пошук щодо обґрунтування загальних принципів сталого

розвитку туризму дозволив виокремити такі положення: 1) еволюційний характер і довготривалість розвитку; 2) екологічна коректність (ефективність) туристських процесів і туристичної діяльності, сприяння збереженню та поетапному відтворенню цілісності природного середовища та культурної спадщини; 3) гармонійність (збалансованість) складових компонент сталого розвитку туризму як соціо-еколого-економічного комплексу; 4) соціальна рівноправність справедливого доступу різних поколінь (генерацій) до туристичних ресурсів (природних і штучних, економічних, культурологічних і соціально-побутових тощо); 5) динамічний характер розвитку. При цьому не зменшується цінність традиційних принципів вирішення проблем економічної політики сталого розвитку туризму, таких як: достатність, справедливість, ефективність, збалансованість, динамічність, довготривалість і попередження.

Дотримання принципів сталості розвитку передбачає подолання вагомих глобальних економічних проблем, зокрема – розміщення ресурсів, їх розподіл і масштаби використання, кожна з яких є окремою ціллю, і, як слушно зазначає відомий американський вчений Г. Дейлі, вирішення однієї з них не вирішує інших [2, с. 265].

З метою диверсифікації економічної політики сталого розвитку на туристичну сферу загальні її принципи можуть бути конкретизовані як: регулювання масштабів туристської діяльності та їх обмеження до оптимальної величини; платність за використання туристичних ресурсів; диференціація розміру плати за ресурси залежно від їх цінності; ефективне партнерство державних (центральної, регіональних і місцевих), громадських і бізнес-організацій, а також інших зацікавлених сторін у регулюванні сталим розвитком туризму; спільна, але диференційована відповідальність за порушення норм використання і умов використання туристичних ресурсів; інтегрований підхід; програмний підхід; екологічний підхід; культурологічний підхід до планування й управління туристичною діяльністю тощо.

Аналіз методологічних засад щодо сутності критеріїв сталого розвитку туризму визначив відсутність їхнього остаточного обґрунтування. Однак, для забезпечення сталого розвитку країни модель передбачає взаємопов'язаний, комплексний розвиток усіх її елементів на основі дотримання таких критеріїв:

❖ дотримання обмежень на ресурси всіх видів;

❖ максимізація росту соціальної й економічної ефективності при недопущенні погіршення стану природного середовища;

❖ раціональне споживання благ і послуг відповідно до науково обґрунтованих нормативів;

❖ максимальне збереження екосистем у процесі природокористування на основі забезпечення збалансованості кругообігу речовин тощо [4, с. 151].

Принциповим у мовах сьогодення є те, що критерій сталого розвитку туризму повинен бути узгоджений з критерієм сталого розвитку суспільства в цілому – забезпеченням високого рівня якості життя. Враховуючи загальні методологічні підходи до вироблення критеріїв щодо будь-якого процесу, а також суть цільової функції сталого розвитку туризму, на нашу думку, критерій повинен бути взаємопов'язаним за такими компонентами: доступність – якість – безпека.

Конкретизуючи кожен з компонент визначеного критерію сталого розвитку туристичної сфери регіону/країни, слід зазначити, що: доступність передбачає максимізацію задоволення туристських потреб і рівня охоплення різних дестинацій туристським процесом; якість – забезпечує відповідність пропозиції туристичного продукту визначеним (у межах загальнолюдських етичних норм моралі) різноманітним запитам споживачів, а також вимогам технічних параметрів з якості до міжнародних стандартів; безпека – дотримання науково-обґрунтованих норм антропогенного навантаження на довкілля туристичних територій та технологій обслуговування різних контингентів туристів.

Таким чином, концепція сталого розвитку, що визнана світовим співтовариством як стратегічний напрям еволюції суспільства на ХХІ ст. має наскрізний характер і виявляється у кожній сфері людської діяльності. Туризм як інтегрована система, що охоплює всі сторони буття та значну кількість залучених видів економічної діяльності для задоволення потреб туристів, є пріоритетним об'єктом імплементації критеріїв і принципів сталого розвитку, що обумовлюють вимоги гармонійного співіснування усіх суб'єктів туристичного бізнесу з навколишнім середовищем.

Враховуючи вище зазначені положення щодо концептуальних підходів до формування сутності, принципів, критеріїв, основних завдань реалізації теорії сталого розвитку туризму нами удосконалена організаційно-концептуальна платформа сталого розвитку туризму в регіоні як скла-

дову сталого розвитку регіону в цілому. З одного боку, регіон виступає як цільовий комплексний ресурс для розвитку сфери туризму, з іншого боку – туризм, володіючи мультиплікативним ефектом, виявляє прямий та опосередкований вплив на розвиток усієї взаємопов'язаної з ним інфраструктури, і створює передумови для соціально-економічного розвитку регіону [5, с. 113].

Туризм як складова сталого регіонального розвитку сильно впливає на екологічний розвиток і тісно пов'язаний із соціально-економічним розвитком. Якщо для регіону з недостатньо високим рівнем соціально-економічного розвитку туристична галузь є основним джерелом доходів, найчастіше спостерігається перший і другий тип сталості (сценарій туристичного імперативу або ж сценарій турпродукта). Третій тип сталості (сценарій екологічного туризму) пов'язаний зі спрямованістю на екологічний розвиток і охорону навколишнього середовища. При цьому четвертий (сценарій інноваційного туризму) тип сталості може бути характерним для екологічно вразливих або ж техногенно небезпечних регіонів, через запровадження обмеження розвитку туризму з метою мінімізації негативного екологічного впливу; виробництво інноваційного (віртуального і т.д.) турпродукта та пов'язаним з ним послуг; створення інноваційної, високотехнологічної інфраструктури туризму тощо.

З огляду на вищезазначене, механізмом управління сталим розвитком економіки регіону виступає сукупність дій, що поєднує комплексне використання адміністративних, економічних, соціальних, правових, управлінських інструментів, що стимулюють, методів керування, а також сукупність локальних ресурсних коштів з метою збереження стабільності регіональної системи, забезпечення її цілісності, динамічної рівноваги й адаптації до внутрішніх і зовнішніх впливів середовища в процесі реалізації стратегії розвитку регіону та стабільності у довгостроковій перспективі [6, с. 8-9]. Невід'ємною складовою даного механізму є управління сталим розвитком туризму в регіоні.

Моніторинг базису нагальних проблемних питань розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону дозволив, поряд із зазначеними вище проблемами розвитку, виявити:

❖ недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази у сфері туризму;

❖ недостатній асортимент і низька якість туристичного продукту (туристичних послуг) на туристичному ринку;

- ❖ низький рівень розвитку рекреаційно-туристичної інфраструктури;
- ❖ низька якість сервісу та невідповідність стандартам засобів розміщення;
- ❖ недостатня інженерна інфраструктура на туристично-рекреаційних територіях (відсутність водопостачання та водовідведення, незадовільний стан доріг та відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів тощо);
- ❖ незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини, які можуть бути задіяні у сфері туризму;
- ❖ відсутність взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення розвитку туризму і рекреації в регіоні;
- ❖ не відпрацьованість єдиного підходу до раціонального використання наявних курортних ресурсів;
- ❖ відсутність поінформованості потенційних туристів про можливості рекреаційно-туристичного потенціалу області;
- ❖ відсутність ідентифікації регіонального продукту на національному і міжнародному туристичному ринках;
- ❖ незабезпеченість професійними кадрами у сфері туризму і рекреації;
- ❖ незбалансованість соціальної та економічної ефективності використання рекреаційних ресурсів та необхідність їх збереження;
- ❖ недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки з боку держави суб'єктів туристичної діяльності, які здійснюють організацію прийому туристів в області;
- ❖ неналежний стан туристичних маршрутів (брак обладнаних місць короткочасного відпочинку, гірських притулків, відсутність єдиної системи інформаційних знаків, що вказують шляхи активного туризму (пішохідних, велосипедних, водних тощо));
- ❖ недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму, – туристичних карт, рекламної продукції, інформації про область, недосконалість бази даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів;
- ❖ неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зниження рівня безробіття;
- ❖ відсутність сучасної методології статистичного спостереження у галузі туризму та готельного господарства.

На сьогодні, необхідно якомога більше посилювати відповідальність туристичних

операторів – як перед самими туристами, так і перед державою, зокрема через посилення фінансової відповідальності туроператорів і турагентів. Однак на сьогодні дієвих механізмів щодо виконання фінансових зобов'язань перед туристами фактично відсутній. Так, з 2772 ліцензованих туроператорів лише 650 надали інформацію щодо чинного фінансового забезпечення до органу ліцензування. Звісно, ця інформація зазначається в Ліцензійному реєстрі. Але більшість туристів не розуміють глибинну небезпеку, яка криється за цим фактом. Фактично туроператори сьогодні не несуть повної цивільної відповідальності перед своїми клієнтами. Адже при значних обсягах продажів турпродукту практично неможливо розраховувати на відшкодування у разі виникнення проблем з ним.

Тому ще в липні 2019 р. Міністерство економічного розвитку запропонував необхідні зміни до туристичного законодавства, які передбачають:

визначення суми фінансового забезпечення туроператорів та турагентів, виходячи з обсягів продажу турпродукту;

страхування цивільної відповідальності суб'єктів туристичного господарювання перед клієнтами;

встановлення адміністративно-господарської відповідальності за порушення законодавства в сфері туризму;

встановлення вимог до ділової репутації керівників турфірм.

Обкутування доцільних напрямів розвитку галузі вимагає аналізу її стану, динаміки, тенденцій та структури. Аналіз розвитку туризму в Україні вказує на те, що лише в першому півріччі 2019 року українці подорожували на 5,9 % більше, ніж за аналогічний період в 2018 році. Відповідно до цього зростають і надходження податкових платежів від туристичної діяльності до зведеного бюджету – у I півріччі 2019 року ця сума склала 2,2 млрд грн, що на 15,4 % більше, ніж у I півріччі 2018 року.

Загальна динаміка туристичної галузі в Україні є неоднозначною (рис. 1).

До 2009 року ринок формували внутрішні туристи: їх кількість перевищувала обсяги інших категорій. З 2010-го року тенденція змінилася – кількість внутрішніх туристів почала поступово зменшуватися: а за 2018 рік їх кількість становить лише 33,8% від рівня 2000 року. Натомість спостерігалося зростання виїзних туристів до виникнення політичної кризи 2013 р. Період рецесії, який тривав до 2015 року, змінився тенденці-

єю стрімкого зростання – за 2018 рік кількість виїзних туристів досягла піку, збільшившись у порівнянні з 2000-м роком у 14 разів. Крім того саме динаміка цього показника обумовлює загальний тренд ринку з 2011 року. Це пов'язано із рядом чинників: безвізовим ре-

жимом, входом на ринок «low cost» перельотів, але в цілому це свідчить про зростання добробуту населення. Несприятливою варто визнати ситуацію із в'їзними туристами, кількість яких після 2013 р. зменшилася в 13 разів.

І, навіть, незначне поліпшення ситуації на протязі останніх років до 2018-го не дозволило повернутися на початковий рівень, який наразі складає лише 32 % від 2013 року. Варто зробити припущення, що перерозподіл туристів із внутрішнього ринку на зовнішній є наслідком змін територіального устрою України, тобто незважаючи на зростання туристичної галузі, має місце відтік коштів із української галузі дозвілля та відпочинку до закордону. Це потребує перегляду існуючої політики підтримки та розвитку туристичної галузі.

За даними Адміністрації Держприкордонслужби, упродовж I півріччя 2019 року до України в'їхало 5,9 млн туристів, що на 5,6 % менше, ніж за аналогічний період 2018 року. Найбільше іноземних громадян прибули до України з Молдови, Білорусі, Росії, Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини, Туреччини, Ізраїлю та Німеччини. У порівнянні з I півріччям 2018 року, значно збільшилась кількість іноземних туристів з не прикордонних країн: Австрії (+32,8 %), Литви (+32,0 %), Узбекистану (+25,6 %), Швеції (+24,6 %), Латвії (+18,1 %), Німеччини (+17,5 %), Сербії (+13,7 %), Канади (+11,4 %) та Китаю (+11,1 %). Останній факт свідчить про те, що завдяки розширенню авіанапрямів Україна дійсно стає більш відкритою і доступнішою для туристів з усіх куточків світу. Однак є три актуальні проблеми, з якими наша краї-

на залишається в планах світових туристів радше пострадянською екзотикою, ніж обов'язковою точкою в маршруті.

Саме тому виникає й гостра необхідність в державному регулюванні всієї галузі. Адже зростання обсягів туризму потребує і ширшої уваги держави – від кількості кадрів, якій займаються цим питанням в Департаменті туризму і курортів до повноважень, якими він наділений.

В першу чергу, необхідно поглиблено сегментувати туризм в Україні за видами, розвиваючи кожен самостійно. Одразу на думку спадає пляжний і гірськолижний туризм. Для першого і другого у нас є всі необхідні вихідні дані. Однак на етапі виконання виникають питання.

Не секрет, що і Карпати, і узбережжя Чорного та Азовського морів мають застарілу і часто мало придатну для відпочинку інфраструктуру. Досвід багатьох країн, зокрема Грузії, яка свого часу замінювала абхазькі курорти аджарськими, свідчить, що значна частина успіху – це створення інвестиційного клімату. Резортний бізнес – один з найпопулярніших в світі, а отже, інвестори самі будуть радо вкладатися в створення туристичної інфраструктури в Україні, як тільки матимемо всі умови для цього.

Ще один недооцінений напрям туризму – медичний. Він займає значну частку від внутрішнього туризму, і має дійсно багатий

потенціал – від бальнеології до мінеральних джерел. Однак і тут підводить інфраструктура. І знову ж таки, це питання інвестицій.

Один з потенційно цікавих і дієвих варіантів – задіяння механізму державно-приватного партнерства для вирішення цієї проблеми. Адже чимало лікувально-оздоровчих закладів знаходяться в державній власності.

Інший же аспект – відсутність просування туристичного бренду України ззовні. Наприклад, організація трансляції відеороликів на провідних світових телеканалах. Це вимагає залучення значних фінансових ресурсів. Так, аналіз відповідних пропозицій дозволяє зробити висновок про те, що ринкова вартість зазначених послуг складає мільйони гривень. Тим часом, Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» передбачено лише 17,9 млн. гривень на фінансування всіх заходів в сфері туризму. А з огляду на інші актуальні проблеми, промо України залишається десь наприкінці пріоритетних задач.

Однак створення і трансляція таких роликів, а також співпраця зі світовими travel-блогерами, розміщення рекламних матеріалів в travel-виданнях і бортових виданнях провідних авіакомпаній світу зуміло б суттєво змінити цю ситуацію.

Всі окреслені проблеми мають свої способи вирішення. Так, більшість з них потребує внесення змін до чинного законодавства або ж глобальніших рішень. Сьогодні туризм в Україні як ніколи потребує чіткої державної регуляції, інвестування та нових підходів. Наприклад, створення окремої Агенції з відповідними структурними підрозділами, які б опікувались пріоритетними напрямами. Такий орган дозволить: створювати повноцінну туристичну політику; чітко планувати необхідний бюджет на потреби

всієї сфери; глобально і точково працювати з потенційними інвесторами; створювати гідні промо-кампанії для внутрішніх і в'їзних туристів; оперативно реагувати на нові виклики. На жаль, роками на туризм в Україні робили не високі ставки, поки інші країни вкладалися саме в розвиток туристичної інфраструктури – і отримували невпинне зростання ВВП, демонструючи реальний вплив цієї сфери на всю економіку країни.

Висновки. В сучасних умовах економічного розвитку туризм – сфера, яка приносить не лише доходи, але й має великий потенціал для поступу. Володіючи значними природними ресурсами, вдалими географічним розташуванням країни, великою кількістю туристичних атракцій, маючи висококваліфікований персонал, долаючи інфраструктурні та інвестиційні проблеми, туризм може розвиватися за оптимістичним сценарієм розвитку, тим самим покращуючи не лише свою ефективність, але й результативність суміжних з ним сфер. Однак занедбаність об'єктів туристичної спадщини, нерациональність у використанні наявних природних ресурсів, відсутність інвестицій у розвиток не лише інфраструктури, але й туризму в цілому, відтік персоналу за кордон можуть стати ключовими факторами вибору песимістичного шляху розвитку. Тому оцінюючи реальну ситуацію на ринку туристичних послуг України слід відмітити, що туризм тільки почав відновлюватися за економічними показниками, а головне – зростає довіра не лише іноземних туристів, але в першу чергу, українських громадян, що свідчить про позитивні зрушення, однак без державної підтримки даної сфери економіки туризм не зможе розвиватися за оптимістичним сценарієм стратегії сталого розвитку, що і стане предметом подальших досліджень.

Література.

1. *Ткаченко Т.І.* Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та доп. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 463 с.
2. *Данильчук В.Ф., Алейникова Г.М., Босунувская А.Я., Голубничая С.Н.* Методология оценки рекреационных территорий: монография. Донецк: ДИТБ, 2003. 197 с.
3. *Tofler A.* The Third Wave.- N.-Y.: William Morrow and Company, 1980. 248 p.
4. *Гречишкіна Е.А.* Механизм управления устойчивым развитием регионального туризма. *Економічний вісник Донбасу.* 2018. № 1 (51). С. 150-159.
5. *Богомазова И.В.* Сфера туризма как фактор инновационного регионального развития (на примере Белгородской области). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* 2013. №1086. С. 112-114.
6. *Масюто И.А.* Механизм управления устойчивым развитием экономики региона: авторферерат ... канд. экон. наук: 08.00.05. Оренбург, 2014. 24 с.
7. Україна туристична: виклики в'їзного та в'їзного туризму. Веб-сайт. URL:https://lb.ua/blog/mykhailo_titarchuk/435645_ukraina_turistichna_vikliki.html

8. Гапоненко Г. І., Шамара І. М. Екотуризм в країнах Азії: досвід для України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 2. С. 55-60.

9. Довгаль О. В. Формування та розвиток туристично-рекреаційного потенціалу сільських територій Миколаївської області. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 2. С. 60-68.

References.

1. Tkachenko, T.I. (2009). *Stalij rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu*. [Sustainable tourism development: theory, methodology, business realities]. 2nd ed., Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. Kyiv. Ukraine.

2. Danyl'chuk, V.F., Alejnykova, H.M., Bosunovskaia, A.Ya., Holubnychaia, S.N. (2003). *Metodolohyia otsenky rekreatsionnykh terrytorij*. [Methodology for the assessment of recreational areas]. DYTБ. Donetsk. Ukraine.

3. Tofler, A. (1980). *The Third Wave*. N.-Y.: William Morrow and Company.

4. Hrechyshkyna, E.A. (2018). «Management mechanism for sustainable development of regional tourism». *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*. № 1 (51), pp. 150-159.

5. Bohomazova, Y.V. (2013). «The sphere of tourism as a factor of innovative regional development (on the example of the Belgorod region)». *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina*. №1086, pp. 112-114.

6. Masiuto, Y.A. (2014). *Mehanizm upravlenija ustojchivym razvitiem jekonomiki regiona*. [Mechanism for managing sustainable development of the region's economy]: Abstract of Ph.D. Thesis: 08.00.05. Orenburh.

7. Ukraine Travel: Challenges for Outbound and Outbound Tourism. Website. URL:https://lb.ua/blog/mykhailo_titarchuk/435645_ukraina_turistichna_vikliki.html

8. Гапоненко, Г., Шамара, І. (2019). «Ecotourism in Asia: experience for Ukraine». *Actual problems of innovative economy*. No. 2, pp. 55-60.

9. Dovgal, O. (2019). «Formation and development of the tourist and recreation potential of the rural territories of the Mykolaiv region». *Actual problems of innovative economy*. No. 2, pp. 60-68.

Abstract.

Tkach U. Sustainable development of the region's tourism sphere: theoretical basis and conditions of establishment.

Introduction. The impact of globalization and convergence on the rapprochement of nations leads to an increase in the tourism role through strengthening human needs for socialization in today's information society. The underutilization of the domestic potential of the tourism industry necessitates its exploration to formulate directions for further development and growth.

The purpose of the study is further development of the theoretical basis and conditions for the sustainable development of the tourism sector in the region.

Results. The key issues of constant coordination and harmonization of human relations and environment are identified in the context of sustainable tourism development by vectors of time and space. The alternative absence of sustainable tourism development paradigm has been proved. The concept of «sustainable development» is given. It is suggested to understand the sustainable development of tourism as a development that can fully meet the needs of tourists in the present time, taking into account the interests of the tourist destination in expanding the reproduction of their own resource potential in the future. The determinants, criteria and general principles of the sustainable tourism development concept are defined. The interrelation of the criterion with the following components is justified: «availability – quality – safety» – their essence is disclosed.

The role of tourism as a component of sustainable regional development is revealed. The types of sustainability that are inherent in tourism scenarios have been described. The basis of urgent problems of tourist development and recreational sphere of the region is monitored.

The changes to tourism legislation developed by the Ministry of Economic Development has been considered. The results of the tourist industry analysis of Ukraine by individual types are given. The low attractiveness of Ukraine as a tourist center has been proved, where the main reason is underdeveloped infrastructure, which requires considerable investment. The directions of development of individual segments of tourism are determined. The ways of brand developing of Ukraine as a tourist destination are considered.

Keywords: sustainable development, tourism, tourist product, tourist industry, tourist region, tourist sphere, tourist services market.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2019 р.

Бібліографічний опис статті:

Ткач У. В. Сталій розвиток туристичної сфери регіону: теоретичний базис та умови становлення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 3. С. 67-74.

Tkach U. Sustainable development of the region's tourism sphere: theoretical basis and conditions of establishment. *Actual problems of innovative economy*. 2019. No. 3, pp. 67-74.

